

ברכת הנהנין על דבר הגזול

1) תלמוד בבלי מסכת סנהדרין דף ו עמוד ב

רבי אליעזר אומר: הרי שגזל סאה של חטים וטחנה ואפאה והפריש ממנה חלה, כיצד מברך? אין זה מברך אלא מנאץ, ועל זה נאמר: ובוצע ברך נאץ ה'.

2) תוספות רא"ש על סוכה דף ל/א

משום דהוה ליה מצוה הבאה בעבירה, אע"ג דקרא גבי קרבן כתיב הוא הדין בכל מצות דהוה מדאורייתא כדמוכח בריש הגזול קמא הרי שגזל סאה של חטים וטחנה ואפאה והפריש ממנה חלה אין זה מברך אלא מנאץ:

3) תלמוד בבלי מסכת ברכות דף מה עמוד א

משנה/. שלשה שאכלו כאחת חייבין לזמן. אכל דמאי, ומעשר ראשון שנטלה תרומתו, מעשר שני והקדש שנפדו, והשמש שאכל בזית, והכותין - מזמנין עליו. אכל טבל, ומעשר ראשון שלא נטלה תרומתו, ומעשר שני והקדש שלא נפדו, והשמש שאכל פחות מכזית, והנכרי - אין מזמנין עליו.

4) תוספות מסכת ברכות דף מה עמוד א

אכל טבל אין מזמנין עליו - תימה דאמר בערכין (דף ד. ת.) הכל מצטרפין לזמון כהנים לויים וישראלים ופריך פשיטא ומשני לא צריכא אף על גב דכהן אוכל תרומה וישראל חולין אלמא אף על גב דתרומה אסורה לישראל אחרי שהכהן יכול לצרף עם ישראל לאכול בחולין מצטרפין לזמון והכא נמי נהי דחד מנייהו אכל טבל דאין ראוי לאחרים אמאי אינן מזמנין ויש לומר דאכילת טבל לאו שמה אכילה דלא חזיא אף לכהן אבל תרומה לכל הפחות ראויה לכהן האוכלה והוא הדין אם אכלו שלשתן טבל דאין חייבים לזמן כדאמרינן (בב"ק פ"ט ד' צ"ד) הרי שגזל סאה חטין וטחנה ואפאה ואכלה ומברך עליהן אינו מברך אלא מנאץ...

5) תלמוד בבלי מסכת בבא קמא דף צד עמוד א

תניא, ר' אליעזר בן יעקב אומר: הרי שגזל סאה של חטין, טחנה, לשה ואפאה והפריש ממנה חלה, כיצד מברך? אין זה מברך אלא מנאץ, ועל זה נאמר: (תהלים י') בוצע ברך נאץ ה'.

6) רמב"ם הלכות ברכות פרק א הלכה יט

כל האוכל דבר האסור בין בזדון בין בשגגה אינו מברך עליו לא בתחלה ולא בסוף, כיצד הרי שאכל טבל של דבריהם או שאכל מעשר ראשון שלא נטלו תרומותיו או מעשר שני והקדש שלא נפדו כהלכתן אינו מברך, ואין צריך לומר אם אכל נבלות וטרפות או שתה יין נסך וכיוצא בו. +/השגת הראב"ד/ כל האוכל דבר האסור כו' עד לא בתחלה ולא בסוף עד סוף הפרק. כתב הראב"ד ז"ל א/א/ טעה בזה טעות גדולה שלא אמרו שאין מברכין אלא שאין מזמנין עליהם לומר שאין להם חשיבות קביעות הואיל ואוכלין דבר האסור והוא כעין אכילת פירות שאין להם קבע לזמון אבל ברכה תחלה וסוף למה לא יברכו הואיל ונהנו עכ"ל.

7) רא"ש מסכת ברכות פרק ז סימן ב

אכל טבל כתב רבינו משה ז"ל שאינו מברך עליו לא בתחלה ולא בסוף והראב"ד ז"ל השיג עליו ז"ל טעה בזה טעות גדול שלא אמרו אין מברכין אלא שאין מזמנים עליהם לומר שאין להן קביעות לזמון הואיל ואוכלים דבר איסור והוא כעין אכילת פירות שאין להן קביעות לזמון אבל ברכה תחלה וסוף למה לא יברכו הואיל ונהנה ונ"ל כדבריו וכן מוכח מהא דאמרי' בפ"ק דסנהדרין (דף ו ב) ובפ' הגזול קמא (דף צד א) הרי שגזל סאה חטים מחבירו טחנה אפאה והפריש ממנה חלה אין זה מברך אלא מנאץ משמע שחייב לברך אלא שברכתו היא ניאוצ

8) שו"ת הרשב"א חלק א סימן תתקסח ד"ה תשובה מסתברא

הא דתנן הרי שגזל סאה של חטים טחנה ואפאה וברך עליה אין זה מברך אלא מנאץ. יש מי שפירש אף על פי שקנאה מכל מקום אין ראוי לברך עליה. ואינו מחוור בעיני דבלולב והדס הגזולין הרי מברך עליהם וסוכה גזולה נמי מברך עליה. אלא מסתברא הכי קאמר אף על פי שהוא מברך עליה מכל מקום מתוך גזל בא לידו וגזולן הוא מוטב לו שלא גזל ולא ברך והקדוש ברוך הוא שונא גזל בעולה/בעולם/ ואפילו קנאו ביאוש... .

9) כסף משנה הלכות ברכות פרק א הלכה יט

... וההיא דגזל סאה חטים נמי כדברי רבינו דייקא לפום נסחאי דידן שכתוב בהן כיצד מברך אין זה מברך אלא מנאץ דמשמע דמתמה כיצד אפשר שיברך והלא אם היה מברך אינו אלא מנאץ הילכך לא יברך וגם לפי נוסחת הרא"ש י"ל דה"ק אם בא לברך אין זה מברך אלא מנאץ הילכך לא יברך ועוד דבהדיא תניא בתוספתא דמסכת דמאי פ"ב לא יושיט ישראל אבר מן החי לבני נח ולא כוס יין לנוזיר שאין מאכילין לאדם דבר שהוא אסור לו ועל כולן אין מברכין עליהן ואין מזמנין עליהן ואין עונין אחריהן ואמן וגם מדברי רש"י בפ"י משנה קמייתא דפ' שלש שאכלו משמע דס"ל דאין מברכין על דבר איסור וכן נראה שהוא דעת ה"ר יונה וגם הרשב"א סובר כן והביא ראיה מדתניא בפרק במה מדליקין (שבת כ"ג) הדמאי מברכין עליו ומזמנין עליו אלמא דמאי הוא דמברכין עליו הא טבל אין מברכין עליו ודוחק הוא לומר דמברכין כדי נסבא ואגב גררא דמזמנין ע"כ... .

10) המאירי על מסכת סנהדרין דף ו/ב

מי שגזל סאה של חטים וטחנה ואפאה והפריש ממנה חלה הואיל ונשתנה קנאה אלא שדמים הוא חייב לו ומברך עליה הא אם גזל עיסה אין מברך על החלה אבל אם גזל פת אפויה ואכלה הואיל ויש כאן הנאה מברך המוציא וברכת המזון שאסור ליהנות מן העולם הזה בלא ברכה ויש חולקין אף בזו וכבר כתבנוה בבבא קמא פרק הגזול צ"ב

11) בית יוסף אורח חיים סימן קצו

כתב הרמב"ם שאין מברכין עליו לא בתחלה ולא בסוף וכן על כל דבר של איסור ואפילו איסור דרבנן והראב"ד השיג עליו וכתב שלא אמרו אלא אין מזמנין עליו וכו'. בפ"א מהל' ברכות (ה"ט) והרא"ש כתב בריש פרק שלשה שאכלו (סי' ב) שנ"ל כדברי הראב"ד מדאמרין בפרק קמא דסנהדרין (ו'): ובפרק הגזול (בבא קמא צד.) הרי שגזל סאה חטים טחנה אפאה והפריש ממנה חלה אין זה מברך אלא מנאץ אלמא שחייב לברך אלא שברכתו הוא ניאוץ ע"כ ולא ידעתי למה דחה דברי הרמב"ם בכך דהא גרסינן בירושלמי פרק קמא דמסכת חלה (ה"ה) תני מצה גזולה אסור לברך עליה אמר רבי אושעיא על שם (תהלים י ג) ובוצע ברך נאץ ה' הדא דאמרה בתחלה אבל בסוף דמים הוא חייב לו רבי יוסי אומר אין עבירה מצוה אמר רבי אילא (ויקרא כז לד) אלה המצות אם עשיתן כמצותן הרי הן מצות ואם לאו אינן מצות ומשמע דלרבי יוסי ורבי אילא בסוף נמי אינו מברך על מצה גזולה. ואין לדחות ולומר דאדרבה משם ראיה דטעמא דמצת מצוה היא הא לאו הכי שפיר מברך עליה דהא איכא למימר דברכת המזון נמי מצוה היא דכתיב (דברים ח י) ואכלת ושבעת וברכת והא דנקט מצה להודיעך כחו דרבי אושעיא דאף ע"ג דאיכא נמי מצות מצה מברך בסוף וההיא דהרי שגזל חטים וכו' נמי כדברי הרמב"ם דייקא לפום נסחאי דידן שכתוב בהם כיצד מברך אין זה מברך אלא מנאץ דמשמע דמתמה כיצד אפשר שיברך והלא אם היה מברך אינו אלא מנאץ הילכך לא יברך. וגם לפי נוסחת הרא"ש יש לפרש דהכי קאמר אם בא לברך אין זה מברך אלא מנאץ הילכך לא יברך. ועוד דבהדיא תניא בתוספתא דמסכת דמאי פ"ב (ה"ד) כיוצא בו לא יושיט ישראל אבר מן החי לבני נח ולא כוס יין לנוזיר שאין מאכילין את האדם דבר שהוא אסור לו ועל כולן אין מברכין עליהן ואין עונין אחריהן ואמן וגם מדברי רש"י בפירוש משנה קמייתא דפרק שלשה שאכלו משמע דסבירא ליה דאין מברכין על דבר איסור וכן נראה שהוא דעת ה"ר יונה וגם הרשב"א (מה. ד"ה מתני') סובר כן והביא ראיה מדתניא בפרק במה מדליקין (שבת כג.) הדמאי מערבין בו ומשתתפין בו ומברכין עליו ומזמנין עליו אלמא דמאי הוא דמברכין עליו הא טבל אין מברכין עליו ודוחק הוא לומר דמברכין כדי נקטיה ואגב גררא דמזמנין ע"כ וכן הלכה:

12) שולחן ערוך אורח חיים סימן קצו סעיף א

ברכת הנהנין על דבר הגזול

אכל דבר איסור, אף על פי שאינו אסור אלא מדרבנן, אין מזמנין עליו ואין מברכין עליו לא בתחלה ולא בסוף.

13) מגן אברהם אורח חיים סימן קצו

כתב הרב"י דה"ה בגזל חטים וטחנן ואפאן אע"פ שקנאן בשינוי אינו מברך לא בתחלה ולא בסוף וכ"ה רס"י תרמ"ט וכ"מ מדברי רמ"א ס"ס תנ"ד וסימן י"א ס"ו ומיהו ברמב"ם הלכות מצה פ"ו ד"ז אין יוצא י"ח במצה גזולה זה הכלל כל דבר שמברכין עליו בהמ"ז יוצא בו ידי חובתו וכל שאין מברכין ברכת המזון אין יוצא בו עכ"ל, וכ"ה ה"ה אם קנאה בשינוי יוצא בו י"ח א"כ מוכח דמברכין עליו ב"ה וכן יש להורות דהא ב"ה דאורייתא היא ולחומרא אזלי ואפשר דאפ"ל גזל לחם מברך ב"ה דכשאוכלה כבר קנאו בשינוי ועוד דבס"י תרמ"ט נסתפק אם יש לברך וא"כ בב"ה נקטינן לחומרא דאורייתא היא כנ"ל ועמ"ש פ"ו דמצה בביאור הירושלמי דלא כב"ח:

14) שער הצינן סימן קצו (ט)

ומה שלא העתקתי מש"כ המ"א לענין גזל לחם חדא דהמ"א גופא מסתפקא ליה בזה ועוד ממה שכתב המ"מ דמסוף דברי הירושלמי אין נראה כן משמע דלענין לצאת בודאי אינו יוצא אף שכבר אכלה וא"כ ממילא אין לברך ע"ז אף בסוף לפי מה שמניח הרמב"ם הכלל דתלוי זה בזה. ומלבד זה עיקר דינו של המ"א שהניח היסוד דמפני שהוא דאורייתא יש להחמיר לברך בשינוי ג"כ רפיא מאד דכיון שיש בזה חשש נאוץ ג"כ אין שייך יפוי מפני שהוא דאורייתא ודומיא דמאי דאמרינן ברכות כ"ב היכא שתפלתו תועבה ופסקו הפוסקים שצריך לחזור ולהתפלל והטעם דכיון שהוא תועבה כאלו לא התפלל כלל וה"נ בעניננו כיון דהמחמירין סוברין דברכתו נאוץ הוא ג"כ א"כ אפילו דאורייתא היא אין כדאי לברך

15) ספר באר היטב על או"ח - סימן קצו [א]

בסוף - כ"כ הרמב"ם פ"א דברכות. והראב"ד השיג עליו וז"ל טעה בזה שלא אמרו אלא אין מזמנין עליהם לומר שאין להם חשיבות קבוע הואיל ואוכלין דבר איסור אבל ברכה תחלה וסוף למה לא יברכו הואיל ונהנה עכ"ל וכתב ט"ז והראב"ד אינו חולק אלא על האוכל בשוגג אבל אם אכל במזיד אינו חולק ופטור מברכה ע"ש. כתב בתשובת באר עשק סי' ק"ט אבל מי שאינו נוהר מסתם יינם אפ"ל הרמב"ם מודה שיברך ע"ש. כתב הב"י דה"ה בגזל חטים וטחנן ואפאן אעפ"י שקנאן בשינוי אינו מברך לא בתחלה ולא בסוף ע"ש והמ"א חולק עליו ופסק דמברכין עליו בה"מ דקנאה בשינוי וכן יש להורות דהא בה"מ דאורייתא היא ולחומרא אזלינן ואפשר דאפ"ל גזל לחם מברך בה"מ דכשאוכלה כבר קנאה בשינוי עיין מ"א. והבאר היטב אשר לפני כתב בשם המ"א דבגנב חטים ועשה לחם מברך אף בתחלה ולא דק:

16) שולחן ערוך אורח חיים סימן רד סעיף ט

אכל מאכל או משקה של איסור (מו) מפני הסכנה, (מז) מברך עליו תחלה וסוף.

17) משנה ברורה על שולחן ערוך אורח חיים סימן רד סעיף ט

(מו) מפני הסכנה - כגון חולה שצריך לאכול מאכלות אסורות לרפואתו וכ"ש אם אוכל מאכל של היתר בזמן האיסור כגון חולה ביה"כ דמברכין עליו וכדלקמן בסימן תרי"ח בסופו:
(מז) מברך עליו - דכיון דסכנתא הוא התירא קאכיל ואדרבה מצוה קעביד להציל נפשו ואין זה בכלל שאר דבר איסור דק"ל לעיל בסימן קצ"ו שאין מברכין עליו: